

NOTA INFORMACYJNA

Jakość: wymóg warunkujący budowanie zaufania do kwalifikacji

Aby kwalifikacje miały jakąkolwiek wartość, ludzie muszą mieć do nich zaufanie. Wykorzystanie świadectwa czy dyplomu na potrzeby zatrudnienia lub dalszej edukacji w dużym stopniu zależy od efektów uczenia się osoby, która ukończyła program i zdała wymagane egzaminy.

Fundament zaufania stanowią systematyczne **systemy zapewnienia jakości**. Instytucje zajmujące się kształceniem i szkoleniem, które nie posiadają systemów zapewnienia jakości, ryzykują, że zyskają status placówki oferującej zdobywanie fałszywych „kwalifikacji”.

Zaufanie to również podstawa bieżącego wdrażania ram kwalifikacji w całej Europie ⁽¹⁾. Ramy kwalifikacji mają ułatwić indywidualnym osobom korzystanie z posiadanych przez nie kwalifikacji w instytucjach i państwach w wymiarze transgranicznym. Wymaga to opisanie kwalifikacji w kategoriach **efektów uczenia się**.

Systematyczne zapewnianie jakości pozwala ustalić, czy przedstawiony przez kandydata dokument posiada wartość rzeczywistą.

Ukierunkowanie na systemy zapewnienia jakości

Panuje powszechna zgoda co do konieczności połączenia tzw. „trzech Q” – kwalifikacji (qualifications), ram kwalifikacji (qualifications frameworks) i zapewnienia jakości (quality assurance). W jaki sposób jednak należy to dokładnie zrobić? Systemy zapewnienia jakości tradycyjnie koncentrują się na kształceniu – na

przykład na jakości nauczania i szkolenia. Obecnie wszystkie europejskie systemy kształcenia i szkolenia zmieniają kierunek, koncentrując się na efektach uczenia się oraz na szybkim wdrożeniu wszechstronnych ram kwalifikacji ⁽²⁾, co wymaga również innego ukierunkowania systemów zapewnienia jakości. To oczywiste, jeżeli przyjrzymy się, w jaki sposób definiuje się kwalifikacje w zaleceniach dotyczących europejskich ram kwalifikacji (EQF).

Ramka 1 Powiązania między europejskimi ramami kwalifikacji a zapewnieniem jakości

W załączniku III do zalecenia w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji (EQF) z 2008 r. określa się zasady zapewnienia jakości, które należy przyjąć za podstawę dla wdrażania ram. Odzwierciedlono to w postaci 10 kryteriów odnoszenia krajowych ram kwalifikacji do EQF ⁽³⁾. Kryteria 5 i 6 wyraźnie wskazują na potrzebę udokumentowania istniejących systemów zapewnienia jakości, uwytłumiając ich znaczenie dla budowania zaufania przy porównywaniu krajowych ram kwalifikacji. W zaleceniu w sprawie europejskich ram odniesienia na rzecz zapewniania jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym (EQAVET) z 2009 r. stwierdza się też, że „ramy odniesienia powinny zatem pomóc we wdrażaniu europejskich ram kwalifikacji, zwłaszcza w odniesieniu do jakości dokumentowania wyników uczenia się”.

⁽¹⁾ W dokumencie koncepcyjnym stanowiącym podstawę europejskich ram kwalifikacji – EQF (Cedefop 2005) utrzymuje się, że europejskie „meta-ramy” powinny promować „strefy wzajemnego zaufania”, odnoszące się do wspólnych europejskich poziomów odniesienia, określanych przez efekty uczenia się.

⁽²⁾ W ciągu pięciu lat od przyjęcia EQF 29 państw członkowskich Unii Europejskiej, państw kandydujących i państw członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego opracowało wszechstronne krajowe ramy kwalifikacji.

⁽³⁾ Zob. kryteria 5 i 6 w „Kryteria i procedury odnoszenia poziomów krajowych ram kwalifikacji do EQF”, dostępne pod adresem http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/criteria_en.pdf.

Ramka 2 Definicja kwalifikacji

Kwalifikacja to „formalny wynik procesu oceny i walidacji uzyskany w sytuacji, w której właściwy organ stwierdza, że dana osoba osiągnęła efekty uczenia się zgodne z określonymi standardami”.

W definicji tej zwraca się uwagę na elementy certyfikacji, które warunkują zaufanie.

Są to:

- efekty uczenia się;
- ocena i walidacja;
- standardy;
- właściwy organ.

Ramy kwalifikacji w Europie: instrument na rzecz przejrzystości i zmian (2012)

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/20509.aspx>

sposobem zdefiniowania i wykorzystania efektów uczenia się. Nie ma tu żadnego uniwersalnego rozwiązania. Efekty uczenia się należy definiować i opisywać tak, by dostosować je do określonego celu.

Należy krytycznie monitorować i systematycznie poprawiać sposób wykorzystania efektów uczenia się, stosując do tego celu systemy zapewnienia jakości.

Systemy te muszą w odpowiednim stopniu koncentrować się na szczegółach, równowadze między ogólnymi i konkretnymi kwalifikacjami, uwzględniając przy tym zakres, w jakim można ocenić deskryptory ram kwalifikacji (lub też w jakim nie można ich ocenić). Krytycznej ocenie należy również poddać sposób, w jaki deskryptory efektów uczenia się wpływają na nauczanie i szkolenie, badając przy tym ich oddziaływanie na sam proces uczenia się.

W związku z tym należy systematycznie zabiegać o jakość efektów uczenia się na kilku poziomach, dopracowując deskryptory ram kwalifikacji, określając standardy kwalifikacji, pisząc programy nauczania oraz uzgadniając standardy oceny.

Większe ukierunkowanie na efekty – oraz związane z tym wyzwania w obszarze zapewnienia jakości – wcale nie oznaczają, że można przywiązywać mniejszą wagę do wkładu w kształcenie. Oznacza to raczej, że w istniejących systemach zapewnienia jakości nie docenia się znaczenia certyfikacji. Oczywiście równie ważna jest jakość wszystkich czynników – wkładu, procesów i efektów.

Zapewnienie jakości efektów uczenia się

Wykorzystanie efektów uczenia się – wiedzy osoby uczącej się oraz tego, co rozumie i jest w stanie zrobić na koniec procesu uczenia się – coraz bardziej kształtuje europejską politykę oraz praktyki w dziedzinie kształcenia i szkoleń. Oczekuje się, że efekty uczenia się pozwolą łatwiej zrozumieć kwalifikacje, zaowocują większą odpowiedzialnością podmiotów przyznających kwalifikacje oraz będą sprzyjały aktywnemu uczeniu się. Uwarunkowane jest to

Zapewnienie jakości oceny i walidacji

Z uwagi na fakt, że systemy kwalifikacji w coraz większym stopniu umożliwiają zdobywanie kwalifikacji przy pomocy różnych ścieżek kształcenia, coraz większego znaczenia nabiera ocena efektów uczenia się. Jakość tych alternatywnych ścieżek, takich jak uczenie się poprzez praktykę, można zapewnić jedynie przez opracowanie rzetelnych sposobów ustalania, czy osiągnięto wymagane/oczekiwane efekty uczenia się, czy też nie.

Wiarygodność systemów walidacji w przypadku uczenia się pozaformalnego zależy na przykład od tego, na ile rzetelnie można ocenić efekty uczenia się. Rada Europejska porusza tę sprawę w swoim zaleceniu w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego⁽⁴⁾,

⁽⁴⁾ Dostępnym pod adresem <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:PL:PDF>.

przyjętym w grudniu 2012 r. Zachęca państwa członkowskie do tworzenia systemów walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego oraz powiązania ich z krajowymi ramami kwalifikacji i systemami zapewnienia jakości. Dbałość o ocenę i uzależnienie od standardów opartych na efektach uczenia się widać w systemach zapewnienia jakości walidacji wprowadzonych w całej Europie (tak jak przykładowo we Francji, w Portugalii i w Finlandii).

Przyznawanie kwalifikacji: czym jest „właściwy organ”?

Tradycyjnie organem przyznającym kwalifikacje jest instytucja oświatowa, taka jak uniwersytet, lub organ sektora publicznego, taki jak ministerstwo edukacji. Dostrzegamy jednak coraz więcej spółek prywatnych (zwłaszcza międzynarodowych), organów sektorowych i organizacji międzynarodowych, które przyznają swoje własne kwalifikacje. Aby uniknąć ryzyka przedstawiania wadliwych kwalifikacji, które mogą zagrażać wiarygodności systemu, zasięg systemów zapewnienia jakości należy rozszerzyć na instytucje spoza sektora publicznego. Z tym wyzwaniem trzeba się zmierzyć.

Międzynarodowe kwalifikacje (2012)

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/20265.aspx>

Niektóre państwa członkowskie już to robią. W Holandii i Szwecji opracowano kryteria jakości oraz procedury, które umożliwiają włączenie kwalifikacji przyznanych poza formalnym kształceniem i sektorem szkoleń do krajowych ram kwalifikacji. Na przykład włączenie kwalifikacji przyznawanych przez prywatną instytucję do krajowych ram kwalifikacji w Holandii uwarunkowane jest uprzednią akredytacją tej instytucji na okres pięciu lat,

wskazaniem przez nią poziomu ram kwalifikacji, który uważa za najwłaściwszy, określeniem efektów uczenia się zgodnie z podstawowymi elementami holenderskich deskryptorów poziomu ram kwalifikacji, podaniem szczegółowych informacji na temat obciążenia pracą, określeniem stosowanych metod oceny oraz przedstawieniem związku z odpowiednimi profilami zawodowymi.

Oczekuje się tendencji wzrostowej, jeśli chodzi o regulowanie i akceptację takich kwalifikacji. Około połowa krajów wdrażających obecnie krajowe ramy kwalifikacji zaznacza ⁽⁵⁾, że w nadchodzącym czasie zamierzają otworzyć te ramy dla instytucji prywatnych i pozaformalnych.

Jakość efektów „dla określonych standardów”

W systemach zapewnienia jakości należy zwrócić szczególną uwagę na (pre)definiowanie i odnowienie standardów w obszarze kształcenia, szkolenia i standardów zawodowych. Wypracowanie prawidłowych standardów w dużym stopniu zależy od współpracy między rynkiem pracy a sektorem kształcenia i szkoleń (tak jak to ma miejsce w Austrii, Niemczech, Finlandii i Szwecji). To ważne dla wzmocnienia znaczenia i wiarygodności tych kwalifikacji.

Opcje polityki: różne możliwości, wspólny cel

Szybkie opracowanie ram opartych na efektach uczenia się wskazuje na europejskie obszary priorytetowe: zapewnić łatwość rozumienia kwalifikacji („przejrzystość”) i możliwość ich porównywania między poszczególnymi krajami oraz zwiększyć możliwość zmiany instytucji oświatowej i różnych ścieżek kształcenia („drożność”).

Realizacja tych celów wymaga systematycznego współdziałania ram kwalifikacji i mechanizmów zapewnienia jakości, ukierunkowanego na budowanie zaufania do

⁽⁵⁾ Badanie Cedefop/DG ds. Edukacji i Kultury w ramach działalności w dziedzinie partnerskiego uczenia się, dotyczące „Otwarcia krajowych ram kwalifikacji”, Szwecja 28.2.2013 r.

kwalfikacji. Współdziałanie to musi się koncentrować na certyfikacji i dążyć do zapewnienia jakości efektów uczenia się, oceny, organów przyznających kwalifikacje/właściwych organów oraz standardów.

Tendencje w polityce kształcenia i szkolenia zawodowego w Europie (2012)

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/20814.aspx>

Konieczna jest współpraca licznych podmiotów z sektora kształcenia i szkoleń (tak kształcenia na poziomie ogólnym, jak i zawodowym i wyższym) z podmiotami przyznającymi kwalifikacje (zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym). Decyzja Irlandii o utworzeniu jednego organu do spraw kwalifikacji i zapewnienia jakości ⁽⁶⁾ dowodzi, że zapewnienie jakości powinno dotyczyć nie tylko wszystkich poziomów i rodzajów kwalifikacji, ale powinno też służyć skutecznemu zapewnieniu wiarygodności i budowaniu zaufania za sprawą procesu certyfikacji.

Zmiany w obszarze zarządzania sferą kształcenia i szkolenia w Europie mogą zacieśnić związek między zapewnieniem jakości a ramami kwalifikacji, korygując wspólne zasady dotyczące jakości przedstawione w zaleceniu w sprawie EQF. Dialog ze wszystkimi zaangażowanymi podmiotami może skutkować zapewnieniem lepszej jakości za sprawą uwzględnienia czterech przedstawionych wyżej obszarów: jakości efektów uczenia się, oceny i walidacji, standardów oraz kompetencji instytucji przyznającej kwalifikacje.

⁽⁶⁾ Połączenie obowiązków Rady ds. Szkolnictwa Pomaturalnego, Rady ds. Szkolnictwa Wyższego, Narodowego Urzędu ds. Kwalifikacji oraz Irlandzkiej Rady ds. Jakości Uniwersytetów.

Wkrótce:

- **Analiza i przegląd zmian w obszarze krajowych ram kwalifikacji w państwach europejskich**

Cedefop prowadzi badania naukowe i dokonuje porównawczych analiz w obszarze kształcenia i szkolenia zawodowego oraz uczenia się przez całe życie, jak również bezpośrednio wspiera proces wdrażania EQF i krajowych ram kwalifikacji, zajmując się takimi kwestiami, jak współdziałanie systemu zapewnienia jakości i ram kwalifikacji.

Zachęcamy państwa do kierowania pytań za pośrednictwem naszego serwisu „Zapytaj eksperta ds. kształcenia i szkolenia zawodowego” („Ask a VET expert”):

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/Information-services/ask-a-vet-expert.aspx>